

# کارشناسی



صدیاری عطالو (رئیس دادگستری شهرستان

بیله سوار، مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر)

(قسمت پایانی)

## حق الزحمه کارشناس:

کارشناس، مستخدم دولت نیست؛ چون شغل کارشناس شغل آزاد محسوب می‌شود. در نتیجه، در قبال عملی که انجام می‌دهد مستحق حق الزحمه می‌باشد. ماده (۲۵۹) قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی مصوب سال ۱۳۷۹ در این زمینه مقرر می‌دارد: «ایداع دستمزد کارشناس به عهده متقاضی است و هرگاه ظرف مدت یک هفته از تاریخ ابلاغ آن، را پرداخت نکند، کارشناسی از عداد دلایل وی خارج می‌شود. هرگاه متقاضی کارشناس در مهلت قانونی دستمزد کارشناس را در صندوق دادگستری تودیع ننماید، کارشناسی از زمره دلایل وی خارج می‌شود».

اما اگر قرار کارشناس به نظر دادگاه باشد و دادگاه نیز نتواند بدون انجام کارشناسی انشای رأی نماید، پرداخت دستمزد کارشناس در مرحله بدوی به عهده خواهان و در مرحله تجدیدنظر، به عهده تجدیدنظر خواه می‌باشد؛ و در صورتی که در مرحله بدوی دادگاه نتواند بدون نظر کارشناس حتی با سوگند نیز حکم صادر نماید، دادخواست خواهان ابطال می‌شود؛

پس از اعلام نظر کارشناس ایراد و اعتراضی به نظر کارشناسی وارد شود و دادگاه لازم بداند قرار ارجاع امر به هیأت مزبور به عهده خواهان می‌باشد، چه معترض به نظریه بدوی خود خواهان بوده یا خوانده فرقی نمی‌نماید.

اگر ارجاع به کارشناس به درخواست طرفین پرونده باشد، پرداخت دستمزد بالمناصفه به عهده طرفین است. هر چند قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی مصوب ۱۳۷۹ در این مورد مانند قانون آیین دادرسی مدنی سابق حکم صریحی ندارد؛ ولی از قسمت اول ماده (۲۵۹) قانون جدید که مقرر می‌نماید: «ایداع دستمزد کارشناس به عهده متقاضی است...»<sup>(۱)</sup> چنین نظری قابل استنباط است.

در جایی که پرداخت حق الزحمه بالمناصفه به عهده طرفین بوده و اگر یک طرف از پرداخت امتناع نماید، چه کار باید کرد؟ در این زمینه ماده (۴۵۹) قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸ مقرر می‌داشت: «... در صورتی که ارجاع امر به کارشناس به درخواست طرفین باشد پرداخت حق الزحمه بالمناصفه به عهده طرفین است و اگر یک طرف از پرداخت امتناع کند

و اگر در مرحله تجدیدنظر باشد، تجدیدنظر خواهی متوقف شده، ولی مانع از اجرای حکم نخواهد بود. «ماده (۲۵۹) ق. آ. د. م. مصوب سال ۱۳۷۹»، مسئله‌ای که در این زمینه قابل طرح می‌باشد، این است که اگر یکی از اصحاب دعوا متقاضی قرار رجوع به کارشناس باشد و متقاضی، دستمزد کارشناس را بپردازد و پس از اعلام نظر کارشناس، طرف مقابل به نظر کارشناس معترض باشد و دادگاه اعتراض و ایراد وی را موجه تشخیص دهد و قرار ارجاع امر به هیأت کارشناسان بدهد، پرداخت حق الزحمه کارشناسان به عهده چه کسی خواهد بود؟ به عهده متقاضی قرار یا طرف معترض به نظریه کارشناس؟ از مقررات ماده (۲۵۹) قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی مصوب سال ۱۳۷۹ و سابقه آن، چنین استنباط می‌شود که در چنین شرایطی نیز پرداخت دستمزد هیأت کارشناسان به عهده کسی خواهد بود که متقاضی قرار رجوع به کارشناس بوده؛ فرقی نمی‌کند که معترض خواهان بوده یا خوانده.

اگر قرار کارشناسی به نظر دادگاه بوده و خواهان، دستمزد کارشناسی را پرداخته باشد و

اگر قرار کارشناس به نظر دادگاه باشد و دادگاه نیز نتواند بدون انجام کارشناسی انشای رأی نماید، پرداخت دستمزد کارشناس در مرحله بدوی به عهده خواهان و در مرحله تجدیدنظر، به عهده تجدیدنظر خواه می‌باشد؛ و در صورتی که در مرحله بدوی دادگاه نتواند بدون نظر کارشناس حتی با سوگند نیز حکم صادر نماید، دادخواست خواهان ابطال می‌شود.

طرف دیگر می‌تواند حق کارشناسی را تودیع و آن را جزء خسارات مطالبه نماید و در صورت عدم تودیع قرار کارشناسی اجرا و سهم مستتکف به دستور دادگاه دو برابر از او به وسیله دایره اجرا وصول و یک برابر آن به نفع صندوق دولت ضبط خواهد شد.<sup>(۲)</sup>

در قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی مصوب ۱۳۷۹، حکم خاصی در این زمینه وجود ندارد و جای مقررات مذکور در این زمینه در قانون جدید التصویب خالی می‌باشد؛ ولی در سکوت قانون می‌توان گفت، طرف دیگر، هزینه کارشناس را متحمل خواهد شد؛ ولی در عوض، طبق ماده (۵۱۹)، قانون یادشده، می‌تواند سهم مستتکف را به عنوان خسارت دادرسی از وی مطالبه نماید؛ و در صورتی که طرف دیگر نیز از تودیع سهم مستتکف امتناع نماید، راه چاره چیست؟ در قانون جدید، حکم قضیه مشخص نشده است؛ و نمی‌توان گفت در این صورت کارشناسی از عداد دلایل او خارج خواهد شد؛ زیرا نظریه واحد را نمی‌توان به دو اعتبار تجزیه کرد. بنابراین، قانونگذار باید در این زمینه نیز درصدد رفع نقصه برآید؛ اما در صورتی که هر دو طرف از

تودیع حق الزحمه کارشناس امتناع نمایند، طبق حکم شق اول ماده (۲۵۹) قانون آیین دادرسی مدنی مصوب سال ۱۳۷۹، از عداد دلایل هر دو طرف خارج خواهد شد.

از جمله مواردی که تکرار آن لازم است، تودیع حق الزحمه کارشناس ظرف یک هفته از تاریخ ابلاغ می‌باشد؛ زیرا برای اینکه تأخیری در امر کارشناسی پیدا نشود، حق الزحمه کارشناس باید قبل از وقت اجرای قرار در صندوق دادگستری تودیع شود.

دادگاه حق الزحمه کارشناس را با رعایت کمیت و کیفیت کار تعیین می‌کند. هرگاه بعد از اظهار نظر کارشناس، معلوم شود که دستمزد تعیین شده متناسب نبوده است، مقدار آن را به طور قطعی تعیین و دستور وصول آن را می‌دهد. ماده (۲۶۴) ق.آ.د.م. «بنابراین، نباید کارشناس و طرفین دعوا را در تعیین حق الزحمه کارشناس آزاد گذاشت؛ زیرا این امر ممکن است مفاسدی را در پی داشته باشد، و بر دادگاه واجب است ب رعایت ضوابط و کمیت و کیفیت کار نقش مستقیم را داشته باشد.

#### ضمان مدنی کارشناس:

اگر یکی از طرفین پرونده از تخلف کارشناس متضرر شده باشد و در صورتی که تخلف کارشناس سبب اصلی ایجاد خسارت به متضرر باشد، می‌تواند از کارشناس مطالبه ضرر نماید. ماده (۲۶۷) ق.آ.د.م. «

#### مسئولیت جزایی کارشناس:

ماده (۵۸۸) قانون مجازات اسلامی مقرر می‌دارد: «هریک از داوران و ممیزان و کارشناسان، اعم از این که توسط دادگاه معین شده باشند یا توسط طرفین، چنانچه در مقابل اخذ وجه یا مال به نفع یکی از طرفین اظهار نظر یا اتخاذ تصمیم نماید، به حبس از شش ماه تا دو سال یا مجازات نقدی از سه تا دوازده میلیون ریال محکوم و آنچه گرفته است به عنوان مجازات مؤدی به نفع دولت ضبط خواهد شد». ماده چهاردهم قانون راجع به کارشناسان رسمی

مصوب سال ۱۳۱۷ مقرر می‌نماید: «دریافت هر وجه یا مالی از اشخاص ذی نفع غیر از آنچه که دادگاه معین می‌کند و یا آیین نامه وزارت دادگستری مقرر می‌نماید، ممنوع است و متخلف به مجازات مرتشی محکوم خواهد شد».

همچنین ماده بیست و هشتم قانون فوق می‌گوید: «هرگاه کارشناس ضمن اظهار عقیده برخلاف مشهودات خود چیزی بنویسد، جاعل در اسناد رسمی محسوب می‌شود».

هرگاه کارشناس در اظهار عقیده، عقیده کتبی یا زبانی خود را راجع به امر جنحه و یا حقوقی، تمام واقع را ذکر نکند، به حبس تأدیبی از سه ماه تا یک سال و اگر برخلاف واقع چیزی ذکر کرده باشد، به حبس تأدیبی از شش ماه تا دو سال محکوم می‌شود. هرگاه کارشناس در اظهار عقیده کتبی یا زبانی راجع به امر جنایی، تمام واقع را ذکر نکند، به حبس با کار از سه سال تا پنج سال محکوم خواهد شد.

هرگاه کارشناس در چیزی که برای آزمایش در دست او گذاشته شده با سوء نیت تغییر دهد؛ اگر کارشناسی برای امر جنحه یا حقوقی باشد؛ به حبس تأدیبی از یک سال تا سه سال و اگر برای جنایی باشد به حبس مجرد از سه سال تا پنج سال محکوم خواهد شد. (مجازاتهای مذکور در این قانون در صورتی اعمال می‌شود که عمل مشمول مقررات شدیدتری نباشد؛ و گرنه مجازات اخیر اعمال خواهد شد).

اگر گزارش خلاف واقع در حکم دادگاه مؤثر شده باشد، کارشناس به یک درجه مجازات بالاتر از مجازات مذکور در فوق محکوم خواهد شد. (مفاد این ماده نسبت به کارشناسان غیر رسمی نیز رعایت خواهد شد).

ماده بیست و سوم قانون راجع به کارشناسان رسمی مصوب ۱۳۱۷/۱/۲۳ مقرر می‌نماید: «کارشناسی که بعد از قبول کارشناسی در انجاص کارشناسی مسامحه کرده باشد و دستور مقامی که کارشناسی را به او رجوع نموده، رعایت

## اگر یکی از طرفین پرونده، از تخلف کارشناس متضرر شده باشد و در صورتی که تخلف کارشناس سبب اصلی ایجاد خسارت به متضرر باشد، می تواند از کارشناس مطالبه ضرر نماید

اعلام کرده ثابت شود، به مجازات انتظامی تا درجه دو مندرج در ماده (۸)، (محرومیت از اشتغال به امر کارشناسی از سه ماه تا یک سال) آیین نامه رسیدگی به تخلفات کارشناسان رسمی محکوم خواهد شد (ماده (۱۰) آیین نامه یادشده»

عدم رعایت مراتب ذیل دارای مجازات انتظامی درجه سه مندرج در ماده (۸) آیین نامه رسیدگی به تخلفات کارشناسان رسمی خواهد بود.<sup>(۶)</sup> (ماده (۱۱) آیین نامه یادشده»:

۱- هر گاه نسبت به موضوع کارشناسی بعد از انقضای مدت اعتبار پروانه کارشناسی بدون انجام مقررات مربوط به تمدید پروانه مبادرت به قبول کارشناسی کند.

۲- هر گاه در رشته ای که خارج از صلاحیت او باشد با انجام امر کارشناسی مبادرت نماید، مگر اینکه مراتب را کتباً به مراجع مربوط اعلام کرده باشد.

۳- هر گاه کارشناس رسمی بر اثر مسامحه یا سهل انگاری اعلام نظری بر خلاف واقع نموده که در رأی دادگاه یا قرار دادسرا یا بازپرسی یا تصمیمات مراجع قانونی دیگر مؤثر واقع شده باشد و اگر اعلام نظر خلاف واقع مؤثر واقع نشده باشد، به مجازات محرومیت از اشتغال به

قانون محکومیت پیدا نمایند، از شغل کارشناسی رسمی معلق می شوند. (ماده چهارم قانون راجع به کارشناسان رسمی مصوب ۱۳۱۷/۱۰/۲۳)

ماده (۲۰) قانون یادشده در مورد سوء رفتار و اخلاق کارشناس رسمی مقرر می نماید: «وزیر دادگستری می تواند همین قدر که از سوء اخلاق و رفتار کارشناس رسمی مطلع شد، امر به تعقیب انتظامی او داده و در موردی که اشتغال به کارشناسی او منافی با حیثیت کارشناسان رسمی باشد، او را از شغل کارشناس رسمی معلق نماید<sup>(۷)</sup>».

دادگاهها و دادسراها و هر مقام رسمی دیگر که کارشناس معین می کنند، باید طرز رفتار و اخلاق آنها را مراقبت نموده و هر گونه تخلف که مشاهده نمودند، به اداره فنی گزارش دهند.<sup>(۵)</sup> عدم رعایت مقررات این ماده برای مأمورین دولت مستلزم تعقیب انتظامی است. (ماده ۲۵ قانون راجع به کارشناسان رسمی)

هر گاه کارشناس رسمی به دو یا چند دادگاه و دادسرا و دیگر مراجع رسمی دعوت شود و جمع بین اوقات میسر نباشد، باید حضور در دادگاههای عمومی را جهت اجرای قرار کارشناسی یا ادای توضیح مقدم بدارد و در صورتی که برای حضور در دادگاههای عمومی دعوت نشده باشد، در مرجعی که وقت آن زودتر ابلاغ شده، باید حاضر گردد و از سایر مراجع با ذکر علت، درخواست تجدید وقت کند؛ و در صورت عدم رعایت مراتب فوق، به مجازات انتظامی درجه یک مندرج در ماده (۸) آیین نامه رسیدگی به تخلفات کارشناسان رسمی مصوب سال ۱۳۶۰ (توییح با درج در پرونده) محکوم خواهد شد. (ماده ۹ آیین نامه رسیدگی به تخلفات کارشناسان رسمی).

هر گاه کارشناس رسمی بدون عذر موجه در دادگاهها و یا دادسرای عمومی و یا بازپرسی و یا مراجع دیگر که دعوت شده، حضور پیدا نکند و یا خلاف عذری که برای عدم حضور در مراجع

نکرده، یا دعوت آن مقام را برای ادای توضیحات اجابت ننموده، یا توضیحاتی را که خواسته شده نداده، یا نقص کارشناسی را رفع ننموده، یا از اظهار عقیده یا از امضای نظری که اظهار کرده، امتناع نموده، یا از مهلت بدوی یا تمدیدی عقیده خود را نرسانده، یا بدون عذر موجه استعفا نموده، یا در مجلس کارشناسان برای رسیدگی و اظهار عقیده حاضر نشده است؛ مستحق حق الزحمه نیست؛ و دادگاه پس از اخطار به او اگر بخواهد در مقام مدافعه برآید، نظر به اهمیت تخلف، او را به تأدیه جریمه نقدی از یک صد الی پانصد ریال محکوم می نماید؛ و این گونه جرایم در صندوق دادگستری که در این مورد عنوان صندوق جرایم را خواهد داشت، جمع آوری شده و به تصویب وزارت دادگستری به مصرفی که معین می شود، می رسد. (مفاد این ماده نسبت به کارشناسان غیر رسمی نیز اجرا می شود).

ماده (۱۲) قانون یادشده در مورد حفظ اسرار به سبب انجام شغل می گوید: «کارشناس مکلف است اسراری را که در اثر انجام شغل خود مطلع شده است، حفظ نماید. در صورت تخلف، علاوه بر مجازات انتظامی به شش ماه تا دو سال حبس تأدیبی محکوم خواهد شد».

### تخلفات انتظامی کارشناسان:

اگر کارشناس در عقیده خویش اشتباه نموده و این اشتباه در اثر مسامحه صورت گرفته باشد، به سه ماه تا دو سال از کارشناسی محروم می شود. (ماده نهم قانون راجع به کارشناسان رسمی مصوب سال ۱۳۱۷/۱۰/۲۳)

کارشناسانی که تحت تعقیب جزایی<sup>(۳)</sup> به ارتکاب جنایت و محکومیت به جنحه که مستلزم محرومیت از حقوق اجتماعی بوده و یا مستلزم محرومیت از شغلی است که تخصص در آن دارند، قرار گیرند؛ و همچنین کارشناسی که به کلاهبرداری و خیانت در امانت و سرقت و ورشکستگی به تقلب و جنبه های مذکور در این





## دادگاهها و دادرها و هر مقام رسمی دیگر که کارشناس معین می کنند، باید طرز رفتار و اخلاق آنها را مراقبت نموده و هرگونه تخلف که مشاهده نمودند، به اداره فنی گزارش دهند

امر کارشناسی از یک سال تا سه سال محکوم خواهد شد؛ و عدم رعایت مراتب ذیل دارای مجازاتهای انتظامی درجه چهار مندرج در ماده (۸) آیین نامه رسیدگی به تخلفات کارشناسان رسمی خواهد بود؛<sup>(۱۷)</sup>

۱- هرگاه در مدتی که از کارشناس رسمی سلب صلاحیت شده، به انجام امر کارشناسی مبادرت نموده باشد.

۲- هرگاه ثابت شود که کارشناس رسمی عمداً یا با تبانی با یکی از اصحاب دعوا اعلام نظری بر خلاف واقع نموده باشد.

۳- هرگاه کارشناس رسمی علاوه بر دستمزد و هزینه های تعیین شده و منعکس در پرونده، وجه یا مالی را از یکی از طرفین دعوا قبول نماید.

۴- هرگاه کارشناس رسمی دادگستری به جرایم جنحه ای یا جنایی باب دوم و سوم قانون جزای عمومی محکومیت قطعی یافته و معذالک به انجام امر کارشناسی مبادرت ورزیده باشد. (ماده ۱۲ آیین نامه رسیدگی به تخلفات کارشناسان رسمی).

باید گفت، استرداد شکایت شاکی و یا استعفای کارشناس رسمی از انجام وظیفه کارشناسی مربوط، مانع از تعقیب و رسیدگی انتظامی نیست و مرور زمان نسبت به تعقیب انتظامی کارشناسان رسمی دو سال از تاریخ

وقوع تخلف (در صورت عدم تعقیب) یا آخرین اقدام تعقیبی خواهد بود.

مرجع رسیدگی به تخلفات کارشناسان رسمی:

مرجع رسیدگی به تخلفات کارشناسان رسمی، دادرای انتظامی کارشناسان رسمی می باشد و دادستان انتظامی از بین کارشناسان رسمی به وسیله مجمع عمومی عادی برای مدت چهار سال انتخاب می شود و از دادرایان دادرای انتظامی با پیشنهاد دادستان و تصویب هیأت مدیره به تعداد لازم تعیین می شوند.

دادرای انتظامی کارشناسان رسمی پس از رسیدگی به تخلفات و شکایات در صورتی که عقیده بر خلاف داشته باشند، کیفرخواست صادر می کند و در غیر این صورت قرار منع تعقیب خواهد داد. قرار منع تعقیب ظرف ده روز پس از ابلاغ با رعایت مسافت از طرف شاکی یا رئیس هیأت مدیره کانون قابل اعتراض در دادگاه انتظامی کانون کارشناسان می باشد؛ و چنانچه دادگاه انتظامی قرار منع تعقیب را صحیح ندانست، به موضوع رسیدگی و حکم را صادر می نماید. (ماده ۱۵ لایحه قانونی مربوط به استقلال کانون رسمی مصوب سال ۱۳۵۸).

مرجع رسیدگی به تقاضای تعقیب کارشناسان رسمی، دادگاه انتظامی کارشناسان رسمی است. دادگاه مذکور مرکب از سه نفر عضو اصلی و دو نفر عضو علی البدل خواهد بود که از بین کارشناسان رسمی در مجمع عمومی عادی برای مدت چهار سال انتخاب می شوند.

احکام دادگاه انتظامی به جز در مورد محرومیت های موقت و دائم از کارشناسی قطعی است؛ و در مورد مجازاتهای محرومیت موقت یا دائم، محکوم علیه می تواند پس از ابلاغ، ظرف ده روز با رعایت مسافت (طبق قانون آیین دادرسی مدنی) تقاضای تجدیدنظر نماید. مرجع تجدیدنظر، دادگاه عالی انتظامی قضات بوده و رأی دادگاه مزبور قطعی است.

اعضای دادگاه انتظامی و دادستان انتظامی

کانون باید دارای همان شرایطی باشند که برای اعضای هیأت مدیره مقرر است. دادستان انتظامی کانون نیز می تواند در مدت مقرر، از حکم برائت درخواست تجدیدنظر نماید.

### پی نوشتها:

۱- ماده (۴۵۹) قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸ مقرر می داشت: «... و در صورتی که ارجاع امر به کارشناس به درخواست طرفین باشد پرداخت حق الزحمه بالمناصفه به عهده طرفین است...»

۲- ماده (۵۱۹) قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی می گوید: «خسارات دادرسی عبارتست از هزینه دادرسی و حق وکیل و هزینه های دیگری که به طور مستقیم مربوط به دادرسی و برای اثبات دعوا یا دفاع لازم بوده است. از قبیل حق الزحمه کارشناسی و هزینه تحقیقات محلی.»

۳- مقصود از تعقیب جزایی صدور کیفرخواست است که با لازم الاجرا شدن قانون تشکیل دادگاههای عمومی و انقلاب مصوب سال ۱۳۷۳ و حذف تشکیلات دادرهای عمومی و انقلاب از سازمان قضایی کشور، دیگر چنین مفهومی وجود ندارد.

۴- اختیارات وزیر دادگستری در این زمینه به رئیس قوه قضاییه واگذار شده است.

۵- مرجع تعقیب کارشناس اداره فنی وزارت دادگستری است و مطابق آیین نامه وزارت دادگستری دادرسی خواهد شد. «ماده (۱۹) قانون راجع به کارشناسان رسمی»

۶- محرومیت از اشتغال به امر کارشناسی از سه ماه تا سه سال.

۷- محرومیت دائمی از شغل کارشناسی.

